Lausunto 8.11.2024

TAE 2025: Valtion T&K-panostukset ja Business Finlandin toiminta yritysten näkökulmasta
Valtion T&K-panostukset ja Business Finlandin toiminta rahoitusta saaneiden yritysten näkökulmasta, myös mahdolliset kipupisteet

Tämä lausunto on koottu kuulemalla laajasti alan asiantuntijoita, kollegayrityksiä.

Tutkimus- ja kehitystuen merkitys Suomen kilpailukyvylle

Tutkimus- ja kehitys (T&K) on Suomen kilpailukyvyn kannalta ratkaisevaa, erityisesti kansainvälisessä kilpailussa ja vientiin tähtäämisessä. Vaikka Suomen tavoite nostaa T&K-panostus 4 %:iin BKT:sta on kunnianhimoinen ja kannatettava, on muistettava, että merkittävä osa tästä rahoituksesta odotetaan tulevaksi yrityksiltä. Usein tämä osuus hämärtyy yleisessä keskustelussa. Business Finlandin (myöhemmin BF) myöntövaltuus on merkittävä, eikä sitä tule leikata, mutta jakoperusteita ja jakamisen tehokkuutta tulisi arvioida tarkoin. Vuonna 2024 BF budjetti on 726 milj. euroa, joka on alle 3 promillea BKT:sta, alle kymmenesosa 4 %:n tavoitteesta.

Kokemuksia BF:n toiminnasta ja ohjelmista

Painopistealueita on paljon ja ne elävät nopeaan tahtiin. PK-yritykselle näiden seuraaminen on joskus vaikeaa. Suuryrityksillä on vahva asema “Veturi-rahoituksessa”. BF:n painopistealueen ympärille valitaan muutama suuryritys rakentamaan ekosysteemiä ja houkuttelemaan pienempiä yrityksiä mukaan. Veturi rahoitus hyödyttää käytännössä enemmän veturiyrityksiä kuin ekosysteemiä. Veturiyrityksien muodostamia ekosysteemejä on Suomen mittakaavassa liikaa, niissä on päällekkäisyyksiä ja useita samoaja yrityksiä osallisina. Tämä synnyttää PK-yrityksille BF:n tukeman näennäismarkkinan, joka on pirstaleinen, muuttuva ja epätodellinen. Edellinen vaikeuttaa yhteistyötä muiden kotimaisten yritysten kanssa ja hankaloittaa vientiponnisteluja, se estää markkinoiden tehokasta toteutumista.

Toiminta yritysten suuntaan on jostain syystä viime aikoina hankaloitunut. Hakemusten käsittelyajat ovat pidentyneet ja projektien aikainen yhteistyö on muuttunut kitkaiseksi. Yritysten suunnitelmat ja toimintaympäristö ehtii pahimmassa tapauksessa muuttumaan moneen kertaan. Tärkeämpää tuntuu olevan muotopuolen ja pykälien viilaaminen kuin hankkeen sisällöllinen arvo. Tämä subjektiivinen palaute tulee kokeneilta henkilöiltä, jotka tätä yhteistyötä ovat eri yrityksissä tehneet.

Business Finlandin hallintokustannukset ja organisaatiorakenne

BF:n hallintokulut ovat parhaisiin kansainvälisiin tunnuslukuihin nähden kolminkertaiset, ja suomalaisen julkisen sektorin haasteet peilautuvat myös BF:n toiminnassa. Henkilömäärän ja laajan organisaatiorakenteen vuoksi rooli ja rahoitusvirrat pirstaloituvat, ja käytännössä henkilökunta ohjautuu nykyisten liiketoimintarakenteiden tukemiseen uusien innovaatioiden ja uudistumisen sijaan. Kun ohjausta ja megatrendejä (ja muita syötteitä syötteitä) haetaan jatkuvasti, niin tekeminen keskittyy omien vahvuuksien arvioinnin ja keskittymisen sijasta

ulkoisten ärsykkeiden seurailemiseen. Näiden ilmiöiden seurauksena toiminta on toisinaan poukkoilevaa ja lyhytjänteistä.

Kehitysehdotukset toiminnan tehostamiseksi

1. **Pitkäjänteisyys ja johdonmukainen linja** – Tavoitteiden tulisi olla kestäviä ja yli 5-10 vuoden aikajänteellä ennakoitavia, ilman jatkuvaa muutosta.
2. **Tehokkaampi rahanjako** – Enemmän fokusoitua ja tuloskeskeistä toimintaa. Lyhyemmät käsittelyajat, rahoituspäätös kahdessa kuukaudessa.
3. **BF:n tehtäväksi selkeä rahanjakotoiminta** – BF:n tulisi keskittyä rahoituksen jakoon, ei yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen tai tapahtumajärjestämiseen. Finpron kyvykkyydet ovat monilta osin menetetty, ja niiden siirtäminen muualle on oikea päätös.
4. **Yritystukien selkeä kohdistaminen kilpailukykyyn ja tuottavuuteen** – Tuet tulisi suunnata ytimekkäästi ja pitkäjänteisesti kilpailukyvyn ja tuottavuuden kasvattamiseen paljon nykyistä rajatummilla segmenteillä. Myös resilienssi olisi hyvä huomioida.
5. **Fokusoituminen ja suuremmat hankkeet** – Vähemmän ja kestävämpiä prioriteetteja sekä suurempien, merkittävämpien hankkeiden tukeminen tukisi Suomen kilpailukykyä tehokkaammin. Rahoitus pitäisi olla lisärahoitusta yritysten TKI investointeihin, jotka muutenkin tehtäisiin. Fokusoituminen tarkoittaa myös ohjelmamäärän rajoittamista nykyisestä.

Lisäksi on hyvä tunnistaa muutamia muitakin näkökulmia, joihin tämä asiantuntijalausunto ei varsinaisesti ota kantaa. 1) Viimeaikaiset yksityisen ja julkisen sektorin yhteistyötä edistävät selvitykset (PPP) ovat merkityksellisiä ja tehokas TKI toiminta on onnistuessaan kilpailuetu. 2) EU rahoitukset ovat merkittävä lisämahdollisuus yrityksille, mutta BF:n kansallinen rooli saattaa passivoida toimijoita EU hankkeiden osalta. 3) VTT:n rooli valtio-omisteisena yhtiönä on joissain tapauksissa sekava osana BF hakuja. Voisiko tässä olla asema valtion tutkimusyhtiönä omalla rahoituksellaan ja keskeisempi rooli PPP hankkeiden edistäjänä, jolla olisi oma tunnistettu asemansa kokonaisuudessa (Ei välttämättä muiden yritysten joukossa BF hauissa).

Tämän lausunnon toiveena on tuoda esiin BF:n toiminnan kehitystarpeita, jotta se voisi entistä paremmin palvella Suomen kilpailukykyä ja tuottavuutta tukevana tekijänä.